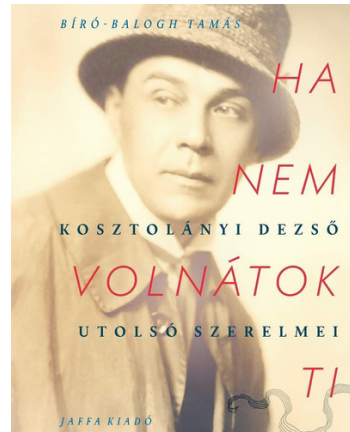

Fűzfa Balázs

Szerelem, szerelem, szerelem

Bíró-Balogh Tamás kétségtelenül élvezi, amit csinál. Szakmabeliként az ember természetesen csak irigykedhet már a felkérés miatt is: hogyan lenne boldog az a filológus, aki elsőként közölheti Radákovich Mária Kosztolányihoz írott leveleit. Ráadásul a munkafolyamat közben rájön, hogy az írónak közben volt egy másik szerelme is – közel annyi ideig, mint ameddig a házassága tartott! Nos, kétségtelen, hogy már a borítószöveg és az *Előszó* érdekfeszítően izgalmasnak ígéri ezt a szűkebb értelemben véve mégiscsak szakkönyvet.

Bíró-Balogh Tamás kötetei azonban azért is igazán jók – ilyen volt a Radnóti-levelezéskötet is –, mert nemcsak filológiai adatokat kapunk tőlük, hanem intellektuális izgalmat is. Sőt, tulajdonképpen a szerző bevon bennünket a rejtvényfejtés folyamatába. Ám lássuk be bátran: vannak olyan mélységei könyvének, ahova mi magunk már aligha kívánczunk. Ő azonban képes egy névért vagy egy évszámért a legmélyebb kutak mélyére is leásni, és az abszolút mellékszereplők – például egy házmester – családi legendáriumát olyan részletességgel feltárni, hogy az már igazán csak a korszakspecialisták érzékenységét birizgálja. De éppen ez a szép ebben: a szenvedély ugyanis, amely a filológust vezeti, örök. És ő azt is tudja, vannak lezáratlan és lezárhatatlan kérdések. Mert nem lehet mindent rekonstruálni. Lehetetlen évtizedekkel ezelőtti gondolatokat és hangulatokat pontosan felidézni. Még tárgyakat vagy tárgyiasult érzéseket is alig, hogyan lehetne akkor pillantásokat, kézszorításokat, apróbbnál apróbb lélekrez-

düléseket feleleveníteni? Ráadásul csak porózus dokumentumok állnak rendelkezésünkre – olykor esetleg egy-egy fénykép. A dolog természetéből adódóan ez utóbbiakról itt most nem is beszélhetünk – mármint közös képről, hiszen ez egy titkos kapcsolat volt. Mindketten küldtek ugyan a másiknak saját magukról 4-5 fotográfiát, de közös képük nincsen.

Azaz meglehetősen töredékes az az eszköztár, amely a filológus rendelkezésére áll, amikor nekivág egy ilyen körülményes utazásnak. Az út maga azonban még a vártnál is egyre kacskaringósabbá és hosszabbá válik. Hiszen hogyan is volna az érdekesnél is érdekesebb, amikor a fönt megidézett házmestert a magyar irodalom két akkora jelese írja meg, mint Kosztolányi Dezső és Márai Sándor (165–168. o.)? S hogyan is ne volna érdekes, hogy ők ketten egy házban laktak éveken keresztül? Vagy Édes Anna alakjának megidézése? Amely látszólag mellékszál a kötet fő iránya tekintetében, a Kosztolányi-kutatásnak általában azonban mindig is az egyik legizgalmasabb kérdése volt (171–191. o.). Úgy tűnik, több Kosztolányiról szóló kötet lehetősége van benne ebben az egyben! Bíró-Balogh Tamásnak ugyanis annyi adata van, hogy minduntalan évszámok és nevek csordulnak ki a két borító közül.

A fő kérdés azonban természetesen a költő és Radákovich Mária szerelme. Legeslegelsősorban azért, mert a filológus megpróbálja megértetni velünk: a halál elől a szerelembe menekülő költő lelkiállapota egyáltalán nem szorul magyarázatra. Okozhatta az érzés megszületését a félelem, a szorongás, de mégiscsak egy természetes emberi érzés volt ez a szerelem. Amúgy pedig a költő egyik legismertebb kánonverse örökíti meg legszebben, a *Szeptemberi áhítat*. Kosztolányi felesége, Harmos Ilona érthetően nem nézte jó szemmel férje kicsapongását – érdekes, hogy mégis elengedte (tulajdonképpen elküldte, arra hivatkozva, hogy takaríttatja a lakást) egy hétre Visegrádra, szinte Radákovich Mária karjaiba lökve őt (tudván, hogy ekkor ő ott nyaral) –, azonban kénytelen volt eltérni azt.

„Napok óta zuhog az eső. Vigasztalan az idő. Hosszúak a napok, de még hosszabbak az éjszakák. Ma három hete láttalak

utoljára. De akkor se Te voltál. Most úgy érzem, hogy az elmúlt harmincöt év nem volt olyan hosszú és sok, mint ez a három hét.

Mondd Te Drágám, mit akar velünk a sors? Miért kaptuk Visegrádot, azt az öt meseszerű napot, miért ezt a mindennél nagyobb érzést, ha máris el akarja venni tőlünk és betegséggel, fájdalommal, haraggal, rossz emberekkel, jó emberekkel áll közénk?” (Radákovich Mária – Kosztolányi Dezsőnek, Budapest, 1936. február 24., 276. o.)

Máriának megvolt a saját élete Kosztolányi előtt és Kosztolányi után is. Egy nagy költő azonban végzetesen beleírta őt a saját életébe, s e nagy érzés ellen ő sem tiltakozott.

Bíró-Balogh Tamás: *Ha nem volnátok ti. Kosztolányi Dezső utolsó szerelmei*. Jaffa, Budapest, 2019.

